

Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle

**Lausunto lakiluonnoksesta potilasasiavastaavista ja
sosiaaliasiavastaavista (HE 300/2022 vp) sekä
varhaiskasvatuslain 53 §:n muuttamisesta**

HE 300/ 2022 vp

24.01.2023

Taustaa

- Esityksen mukaan yksityiset terveydenhuollon palveluntuottajat eivät järjestäisi enää jatkossa potilasasiamiestoimintaa terveydenhuollon toimintayksiköissään, mutta niiden tulisi jatkossakin muun muassa tiedottaa potilaitaan mahdollisuudesta tehdä muistutus.
- Yksityisen sektorin osalta muutos koskisi siis merkittävästi nykyisiä potilasasiamiehiä. Potilasasiamiehiä on tällä hetkellä sekä yrityksissä että sosiaali- ja terveysalan palveluita tuottavissa järjestöissä.
- STM teetti vuonna 2020 selvityksen potilas- ja sosiaaliasiamiehistä. Tässä selvityksessä noin kolmannes vastaajista piti sitä, että toimintayksiköt nimeävät asiamiehen, parhaana tapana. Noin 40 % oli sitä mieltä, että kunnan tai maakunnan tulee vastata asiamiehen nimeämisestä. Neljännes vastaajista ei kannattanut kumpaakaan edellisistä vaihtoehdoista, vaan katsoi että valtion tai aluehallintovirastojen tulisi nimetä asiamiehet.

Potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuus ja puolueettomuus

- Riippumattomuuden tavoitetta tukee toiminnan järjestäminen erillään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen ja tuottamisen tehtävistä. Kyse on pääasiassa neuvonta- ja ohjaustehtävistä sekä palvelun laadun edistämisestä ja työ ei edellytä virkavastuuta. Jos vaikkapa potilasasiamies saa palkkansa sairaanhoitopiiriltä tai tulevaisuudessa hyvinvointialueelta, voi asiakkaiden näkökulmasta asiamiehen rooli muodostua puolueelliseksi. Palkanmaksajana on sama taho kuin josta valitetaan ja työnantaja (HVA) toimisi sekä julkisen että yksityisen toiminnan järjestäjänä.
- Lakiesityksessä ei kuvata tai varmisteta sitä, miten riippumattomuus ja puolueettomuus taattaisiin nykytilaa paremmin tilanteessa, jossa julkinen järjestäjä, joka myös tuottaa suurimman osan palveluista, toimisi keskeisenä asiamiestoiminnan koordinaattorina ja tuottajana. Sinänsä pidämme asiamiesten koordinaatiotehtävää ja nykytilan sisällöllistä kehittämistä kannatettavana mikäli sitä kautta pystytään lisäämään hyvinvointialueiden toimintapojen alueellista yhdenmukaisuusta.

Potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien sijoittuminen hyvinvointialueille

- Jokaiselle julkiselle toimijalle, yritykselle ja järjestölle on ensiarvoisen tärkeää, että palvelun laatu on mahdollisimman korkea ja että jokaisen asiakkaan palvelutarpeet tyydytetään parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkiksi maamme suurimmilla yksityisillä terveystaluuottajilla on vuosittain useita miljoonia asiakaskäyntejä ja erittäin pitkälle kehittyneet potilasasiamiesjärjestelmät osana palveluiden laadunhallintaa. Jos potilasasiamiestoiminnan kautta kertyvää tietoa ei pystyittäisi käyttämään yksityisissä organisaatioissa laadun kehittämisen välineenä kuten nyt pystytään, olisi kyseessä laadun kehittämisen heikennys. Nyt lausuttavana oleva ehdotus lisäisi myös byrokratiaa ja toisi lisää julkisia kustannuksia (hyvinvointialueiden lisähenkilöstön tarve ja THL:n tilastointivelvollisuus tarkoittaisi yhteensä useiden satojen miljoonien vuosittaista julkisten kulujen lisäystä).
- Jos potilasasiamiestoiminta olisi vain julkisella toimijalla, tarvitsivat hyvinvointialueet tähän merkittävän henkilöstölisäyksen ja näitä kustannuksia ei ole huomioitu esityksessä. Esityksessä ei ole myöskään otettu huomioon mahdollisia tietoturvan haasteita, jos potilasasiavastaavat toimivat vain hyvinvointialueiden palveluksessa.

Terveysalan yrityksillä tulee olla jatkossakin oikeus nimetä potilasasiavastaavia

- Hyvinvointiala HALI ry toteaa lain soveltamisalan ja asiamiehen nimeämisoikeuden osalta, että liitto ei pidä tarkoituksenmukaisena sitä, että yksityisiltä terveystalouden yrityksiltä poistettaisiin oikeus nimetä potilasasiavastaavia.
- Sosiaaliasiavastaavien osalta tulee järjestelmän olla yhdenmukainen ja yksityisillä organisaatioilla tulee olla vastaava oikeus halutessaan nimetä oma sosiaaliasiavastaavansa. Julkisia ja yksityisiä toimijoita tulee kohdella asiassa tasavertaisella tavalla.
- Valituksen alaista asiaa tulee aina selvittää ensisijaisesti siinä yksikössä, missä käsiteltävänä oleva tapaus on sattunut. Nykyjärjestelmä on osoittautunut toimivaksi sekä asiakkaiden että palveluntuottajien näkökulmasta ja se on pystytty hoitamaan asianmukaisesti matalalla hallinnolla ja kustannustehokkaasti.

Onko nykyjärjestelmä toimiva?

- Käsityksemme mukaan asiamiesten osaamistausta ei ole ollut varsinaisesti ongelma tähänkään saakka, mutta on hyvä kiinnittää huomiota osaamisen kehittämiseen ja yhdenmukaisiin reunaehtoihin. Arviomme mukaan tälläkin hetkellä suurin osa asiamiehista on ylemmän korkeakoulutututkinnon suorittaneita. Asiamiesten päivittäiset perustehtävät liittyvät asiakkaiden ja potilaiden neuvontaan ja avustamiseen (muistutukset, potilasvahinkoasiat, tiedonsaantioikeus jne.). Muita teemoja ovat esimerkiksi asiakasmaksut, vahingonkorvaukset ja potilaan ja asiakkaan asemaan liittyvät muut asiat, kuten itsemääräämisoikeus. Nämä tehtävät edellyttävät usein asiakkaan kokonaistilanteen tuntemusta.
- **Kuten edellä toteamme, Hyvinvointiala HALI ry:n näkemyksen mukaan sosiaaliasiamiesten ja potilasasiamiesten nimeämisoikeus tulee mukaan olla sekä julkisilla että yksityisillä palveluntuottajatahoilla. Näin voidaan edistää em. toiminnan laatua parhaalla mahdollisella tavalla myös asiakkaiden näkökulmasta.**

Varhaiskasvatuksen osalta asiaa tulee selvittää

- Lain 2 § :n 1 momentin 4 kohdan mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä sosiaaliasiavastaavien toiminta kuntien ja yksityisten järjestämien ja tuottamien varhaiskasvatuspalveluiden osalta. Sivistystoimessa ei ole muuta vastaavaa viranomaistahoa. Esityksestä ei ilmene, tulisiko tämä lain kohta koskemaan myös opetustoimen oikeusturvan alaisia kysymyksiä? Edellä mainitut eivät kuulune potilas- ja sosiaaliasiamiesten osaamisalueeseen? Ko. kohtaa tulee selventää.

Jatkotoimista

- Jos näkemyksestämme huolimatta em. oikeus poistettaisiin yksityisiltä tuottajilta tulee kaikkien asiamiesten työnantajuus olla yhdellä ja samalla riippumattomalla taholla kuten valtiolla, aluehallintovirastolla tai maakunnalla. Sama koskee asiamiestoiminnan alueellista koordinoitua. Asiamiesten julkiselle ja yksityiselle yhdenmukainen hallinnollinen sijainti, tehtävät ja riittävyys tulee taata lainsäädännön kautta. Hyvinvointialueen yksipuolinen nimeämisoikeus merkitsisi riippumattomuuden ja yhdenvertaisuuden kaventumista nykytilanteeseen verrattuna.
- Asiamiestoiminnan riippumattomuuden turvaamiseksi on asiamiehelle esitetty korotettua irtisanomissuojaa. Tätä on perusteltu mm. sillä, että irtisanomissuojan tarkoituksena on sekä muodollisesti, että tosiasiallisesti antaa suojaa asiamiehen riippumattomuudelle ja mahdollistaa asiakkaan ja potilaan oikeuksien edistäminen pelkäämättä palvelun järjestäjän vastatoimia. **Käsityksemme mukaan asiamiestoiminnasta on pitkälti kyse neuvonnasta ja ohjauksesta sekä tiedon välittämisestä ja tehtävät eivät ole sen laatuaisia, että ne edellyttäisivät korotettua irtisanomissuojaa tai muuta poikkeusta normaaliin työlainsäädäntöön verrattuna.**

Kiitos!

Johtava elinkeinoasiantuntija Aino Närkki

aino.narkki@hyvinvointiala.fi , puhelin 0400 436438

@AinoNarkki